

ONKRAJ ZARJE

Ivan Potrč

Ne, to zlato življenje, še tako zlato, je vselej tudi neusmiljeno, nikoli ne prizanese, do kraja izterja.

Vselej sem bil rahlo vznemirjen, ko sem se odpravljal ali se odpravil k Míčíkinim; tja me je odnašalo to, kar ni bilo nikoli do kraja doživeto, upanje, ki nikoli ne ugasne, kakor nikoli ne zamre spomin, ko srce ni bilo potešeno, znova in znova zaživi... — da sem se vračal potem vselej malce nesrečen, ne malce — huje in huje; bilo je, ko da bi prihajal na pogorelo domačijo in ko da bi vselej nanovo zaželel, da bi me pozdravile razcevele pelargonije, da... da bi se potlej vselej kruto srečal ali se srečaval z vse bolj in bolj zaraslim pogoriščem ter odhajal na novo in huje nesrečen — to noro srce, dokler poganja kri, ne preneha in ne preneha upati.

Bil je Míčíkin glas; bil je ves takšen, kakor je bil ob prvem snidenju, enako je pel, enako je zatezal, tudi za troho ga niso načela leta — in enako me je vznemirjal ko prvikrat. V vročem letenskem soncu sem prinesel plužno železo ter ves mlahav od pripeke in poti sèm z njiv obstal v lopi pred kovačijo ter čakal, da bi Tikvič odpel s kladivom po nakuvalu in bi me zagledal, ko je prihitela potem iz hrama Míčíka, zajela iz studenca pred kovačijo, me zagledala in se tudi že začudila — kar zapelo ji je, sama skrb in zavzetost sta je bili.

»Janžek — ti si prišel k nam? Ti si prinesel železo? Kaj, ali orjete? Ti že pomagaš, ne? Joj, kako si priden, bolj ko naši; naše imata atek in mamika samo za jezo pri hiši — v kovačijo nobeden še pogleda ne, atek mora vse sam, ali ne, atek?«

Ta atek, suh in dolginast kovač, je vtem odložil kladivo, pritisnil dva ali trikrat na meh, me zagledal in stopil v lopo; potegnil je z rokami po predpasniku, ko da bi si jih hotel obrisati, mi vzel železo ter ga na dlani potežkal, ko da bi cenil: bi nategnil železo ali bi določil? — saj, do kraja smo ga zglodali, ga splužili! — rekel pa ni nič. Kolikor mi je ostal v pomnjenju, bi lahko zapisal, da ni nikoli nič govoril, ker tudi utegnil ni, prezgovorne ženske je imel pri hramu; samo smehljal se je, si po-

pravljaj ali si pridvigoval brke z rokami, s hrbti sajastih prstov, in se še in še nasmehnil — odgovoriti ali kaj povedati, ne, to pa ni več utegnul.

»Ali ne, atek, da mu boš koj zostril, da ne bo še enkrat hodil, v takšni vročini? Ali ne, atek, kakšnega pridnega fanta imajo mlinarjevi — naši, ti še vode ne prinesejo, a imamo pred hramom vodo. No, Janžek, saj boš ostal tako priden, kaj? Atek, ti mu pa hitro napravi... Boš? Saj boš — ne?« Tudi zajokala bi, da bi se me kovač usmilil.

Odhitela je, ko da bi se ji znenada neznansko mudilo; nisem upal pogledati za njo, ne vem, zakaj ne — kri mi je pognalo v glavo, da sem bil ko na trnju pred kovačem; ali stari je tačas že zavihtel železo ko perut po zraku ter ga opičil v žerjavko. Pritisnil je na meh in ga začel dvigati; to delo je opravljal s pokonci držo ter mi še današnji dan ne gre v glavo, kako je mogel, visok, kakor je bil, žariti in kovati v svoji stisnjeni in prenizki kovačiji...

Takšna Mičikina zgovorna beseda, zatezajoča in zavzeta za prišleka ali za gosta, je ostala tudi po vseh teh letih. Le da sva se sedaj z Mičiko videla na njenem, v njeni izbi — po hramu je hodil moški, njen mož, za mizo pa sta bili šolariki, ena že gimnazijka.

Tudi ta moški je bil molčljiv; samo smehljal se je, ne da bi vedel, komu: njej, ženi, Mičiki, ali meni — Mičika, ona je tačas nanosila na mizo kozarčkov in skodelic, za žganico in za čaje, ves ta čas pa povpraševala in govorila — sama sebi odgovarjala. In tudi zdaj me je nekaj hvalila, da mi je postajalo sitno in da nisem vedel, kako bi se branil, da bi ne postajalo še bolj zagatno — tokrat se nisva srečala pri njih doma, pri kovačiji, in ne na Dravi, tokrat je bil poleg v izbi tudi njen moški. Tesnoba je prišla sama od sebe in začel sem se zazirati skozi okna; oči so mi zastajale na bregu onstran jarka, ko da bi me nekaj tam ves čas motilo.

Tam, kjer je bila včasih meniška gorica in koder je bil grofovski svet, zarasel z mladim smrečjem in s kostanji, s hrastjem, tam je bilo zdaj vse vprek do ilovke in do pečin ko odrto, da so me oči kar zaboлевale, le stežka so se zazirale v rjavkasto in ilovnato puščo. Moraj sem se dvigniti, stopiti do okna, da bi bolje videl, kaj so storili s tem zelenim in tako ljubim bregom — oči mi niso in mi niso mogle iz belkastih lis, po celem razkopanem svetu so se kazale.

»A kaj je to? — tisto belo... Ali so bunkerje pozidali? Ali so krste? bele krste...«

»Bunkerje, saj...« je rekel moški; ustavil se je sredi izbe, se za trenutje zagledal v breg, pokimal in se posmehnil — nekaj mu je bilo znenada in neizrekljivo po volji.

»Krsti, reci, Janžek, krsti! Tudi jaz pravim,« je povedala z ihto Míčika. »Takšno pogrebščino so napravili z bregom, da mi bo do smrti žal, ko smo šli zidat, hišo pa postavili, da z vsemi okni gledamo na to žalost zdaj! Ne veš, kako me je srce bolelo, ko so traktorji ruvali zeleno drevje! kar zastajalo mi je, ko so žive korenine pokale — za sodni dan je bilo; bilo je, ko da bi tudi meni srce pokalo: znova in znova, vse dneve, doklič niso do zadnje rasti vse zriholali. Stebla so ogučili, hraste in kostanje, do belega so jih, da je tisto deblovje zdaj ko krsta pri krsti... ne, ne morem več tja pogledati, vsakič me oči zabolijo, do srca me zaseka; ne morem in ne morem se navaditi, nikoli se ne bom...«

»Puščava, dà, kakšna puščava!«

Tudi sam sem potožil — bil sem razočaran zaradi tega včasih tako zelenega in živega brega; še vselej se je oko spočilo na njem, kadarkoli sem prišel za kak čas na stričevo. Ali Míčikina tožba, Míčikina jeza ni bila samo tožba, samo jeza zaradi razkopanega brega — v tej tožbi in jezi je bilo toliko nekdanjega Míčikinega čudenja nad tem svetom, le da je bilo zdaj in po toliko letih razočarano, in zbolelo je.

»Nič po novem nisi, tako raje povej,« je rekel moški in se posmešnil, zdaj je to veljalo ženi. »Tam bo zdaj lašje, debelo lašje in devize, debele devize.«

Ženska je obstala z rokami na mizi, se zagledala v moža, zatem v mene, ko da ne bi vedela, kaj storiti; ali potem in ko po premisleku se je tudi ona nasmehnila, tudi proti meni, a komaj komaj da je togoto zakrila, da je našla prave, zadosti osate besede.

»To je tako kot debele breskve in še bolj debela pozeba.«

»Rekel sem, da ne razumeš...«

Moški si je tlačil pipo in se smehljal predse, samemu sebi.

Oglasila se je mlajša Míčika.

»O ti, kaj le jeziš mamo! Tudi tebi ni bilo po volji, ko so začeli krčiti. Ti naj povem, kako si se jezil? kaj si govoril? Uh, kako grd si, očka!«

To je bila zdaj gimnazijka, ki se je zavzela za mater — a jaz sem začutil, da tudi mene. Bilo je povedano zavzeto pa tudi z očitkom.

»Saj, no-no, hotel sem te zjeziti, da bi ti jezik razvezalo.«

»Uh, ko da ne bi vedel, da ženske govorimo... — in... in...« — ni mogla do besede, »ko da ne bi vedel, da sem se že dovolj prejezila v tem piškavem življenju.«

»Grd si, očka, zares si grd.«

Vse to je bilo zdaj ko družinski prepir in nisem se mogel znebiti občutja, kako sem jaz tisti, ki je vse zakrivil. Ves čas, dokler sem srebal čaj — Míčika in šolarka sta mi tačas postregli — je bilo, ko da bi hotel

moški popraviti, kar je zakrivil; odšel je iz izbe ter prinesel črešnje; bilo je, ko da bi se hotel odkupiti, meni in svojima ženskama, ves čas se je smehljaj; vendar, ženski sta ostali pri kratkem.

Kmalu smo si rekli srečno; ženski in moški, vsi so me vabili, naj se še oglasim — vseeno pa nisem vedel, če bom še kdaj prišel. Ni in ni se mi zdanilo, kaj naj bi toliko zgostilo ozračje pri Míčíkinih, da bi se bili skoraj pričo mene, nekdanjega sóseda, sporekli — tudi sva se z Míčíko po šolanju komaj kdaj še videla, če sva se sploh kdaj. Bolj ko vse to pa mi ni šlo iz glave Míčíkino posušeno obličje — ne, cela je bila suha, ko da bi se do kraja posušila! — — obličje, ki mi je tačas za navek leglo na dušo... in na spomin, na neki spomin iz mladih gimnazijskih dni, da bi mi še zdaj dih zastal, od tühe sreče ali ne vem od česa še, ko bi še enkrat zaživel — ko bi hotel; a skoraj da si nisem upal pomisliti nanj, preveč sveto je ostalo vse v duši, nikoli več ni bilo dotaknjeno, nikoli več ni bilo ne tistega svetega in ne tistega zlatega časa za to, za spomin.

V ta spomin se je vpletel zdaj čisto na novo gimnazijkin ali hčerkin obraz, in glas, ki se je zavzel zame in za mater, čeprav... čeprav vse to drugo, s hčerko, ni bilo pravo — ni bila Míčíka, komaj senca nje... — in kar dobro mi je bilo, da ni bila in da je bilo celo dekletovo obličje bolj po moškem kakor po Míčíkinem — do kraja potolažilo pa me to ni, ko da bi mi bilo tudi zaradi nje tesno, zaradi njenih jutrišnjih dni. Odhajal sem pod sêpom, pod prekopanimi goricami, hodil sem po hosti — zadnja leta so jo do konca razredčili — in bil čisto zmešan: zaradi Míčíke, a tudi zaradi mlade, kako je bila vsa z materjo in z mano; samo za skopo trenutje se mi je lahko zazdelo, da bi bila ko cela Míčíka. Vedel sem, da ni, lahko sem si dopovedoval; ali nič ni pomagalo, bil sem pri volji in bil sem nevoljen, dokler nisem prišel iz host in doklič se ni pokazalo z vrha grebena ceľo Polje in reka tostran Polja — ko široka in neskončno tiha belkasta steza. Zazdelo se je, ko da se je vse to vodovje spodaj ko začarano ustavilo — predaleč proč je bilo, da bi se zaslišalo šumenje — ali zastal je tudi korak, sredpotke, ko da bi ga srce zadržalo, ko da bi kri zastala; pod grebenom, pod strmino mi je srce bolj ko oko odkrilo dravski rokav z derečim vodovjem... in malo niže pod rokavom pečino. Tam se je takrat končala zlata mladost, tudi Míčíkina, ne da bi se tega zavedeli — dereča voda nam je pred očmi odnesla sósedovega, vajenca.

Sédel sem na zasekan in odrezan hrastov štor in se ko nanovo zagledal v prostran svet pod sabo: od Drave pa čez vse hoste in čez ves njivski svet do Haloz, do Donačke, do Boča, do Pohorja. Dolgo se nisem mogel nagledati sveta, ki je bil nekdam za šolarja — trideset let, štirideset let bo — prva in ko brezkrájna prostranost: pokazala se je otroku, ko

da bi se mu svet do kraja odprl, nikoli se ga ni dalo do kraja nagledati... — vtem ... vtem pa ko da se je vodovje spodaj premaknilo in zašumelo... — komaj slutnja je bila vse, ali reka ni več mirovala, komaj da je zašumela in že ni več nehala šumeti... Šumela je — doklič ni bilo zatem vse še šumenje... šumenje... šumenje vodovja, široke in prostrane reke... Preplaval sem rokav — ves čas je voda drla in me odnašala — in se z zadnjimi močmi, bilo je že na kraju otoka, čisto na koncu, potegnil na gruč in obležal, brez trohe moči in ko za navek. Ne strah, ne ta ni prestal, ne vodovje, ne to ni prenehalo šumeti... lahko sem slišal, kako se je vodovje zaganjalo in drlo, ali že je bilo ko za mano, noge so zaplavale v mirni vodi, samo strah je še ostal, da me bo odneslo od koreninja, katerega sem se oprijel, bilo je za poslednjo bilko — malo še, pa bi me zaneslo mimo otoka, samo kak meter še in znova bi se znašel sredi vodovja, sredi reke.

Dolgo sem počival tako na pol v vodi, strah je počasi počasi zapuščal telo, a sreče, da sem rešen, da sem preplaval, se ni dalo na dušek popiti, počasi po kapljicah je prihajala in se zalezala v zavest.

Še bolj je prihajala v to zavest zmaga: preplaval sem rokav, sam, in nikogar ni bilo z mano, da bi me spremljal in da bi me mogel reševati; nobene oči me niso spremljale, da bi mi mogle zavidati, se bati zame; nikogar nisem potreboval, šlo je le zame, za lastno zmago — tak zlati čas je bil, vse je prihajalo samo, s srečo in s tesnobami, s samimi sladkimi tesnobami... končal sem peto, z dobrim ali s prav dobrim, drugo leto že je šlo brez izpitov; ko da bi se neke pregrade, ki mi cela šolska ali gimnazijska leta niso pustile zadihati, znenada podirale same od sebe; tudi doma, naj so bili pri hramu še takšni letenski opravki, na travnikih ali na njivah, ni nihče nobene rekel, ko sem vzel kopalke in knjigo in odšel na Dravo, kakor... da bi svet sam od sebe in sproti priznaval gimnazijčeve pravice in kakor da skratka ni bilo več nikakega boga, ki bi me mogel zadržati pred velikim svetom, sam je prihajal naproti. Bilo je, kakor da je vse vabilo, me snubilo. Privabila me je Drava, zamikal me je rokav, vodovje, ki je drlo mimo, pod nogami, a ki so se ga šolarji in kopalci bali. Vselej me je spreletavala rahla ali ko prikrita zona, vselej, kadar sem se postavil v to dereče vodovje in se jel zaganjati naprej proti toku, da me ne bi spodneslo, kakor je spodnašalo kamenje pod nogami... dokler se ni vodovje ustavilo in doklič se niso zagnali bregi, se ni zagnal svet in začel hiteti, drveti mimo — nič več ga ni moglo ustaviti, nikak bog; le moja volja, moja zavest je mogla ustaviti, zadržati zdrveli svet in dovoliti reki, da se je vnovič zagnala mimo mene in me spodnašala. Ta svet je bil v resnici moj, lahko sem se poigraval z njim, in moja je bila tudi reka, so bile vse dravske širjave, vsi njeni

bregi onstran prostranega vodovja, kakor je bil moj ta rokav, četudi je vodovje gnalo proti meni, proti pečovju in vrtuljkam — in že sem se vrgel v to hitro vodovje, sekal tokove in vrtuljke. Dà, skozi in skozi sem bil močnejši in bolj hiter, kajti bolj in bolj je ostajal za mano breg, cela leva polovica derečega rokava, bolj in bolj se je bližala dolga prodnata obala nanašanega in odnašanega dravskega otoka: moral sem preplavati, četudi bi me odneslo — in preplaval sem.

Bitka z vodovjem, z reko, mi je pobrala moči; do kraja sem usahnil. Ležal sem — bilo je potem, ko sem se potegnil domala iz vode, ko sem se ko opotekel na prod — na pesku in na kamenju ter bolj in bolj čutil, da sem na koncu, da me začenjajo boleti kosti, celo telo. Vedel sem, da se moram odpočiti, da se ne smem nalesti vročice, ki se me je lotevala: bil sem na otoku in moral sem se vrniti. Vedel sem, da bo nazaj laže, saj me bo voda sama zanesla nazaj, ali ... ali z vročico se je zalezal vame strah pred derečo strugo. Z vročico nisem bil več za Dravo, za hladnočo vodovja — edina sreča, da je bila še dolga ali cela večerka do večera in da si bom lahko odpočil. Z vročico sem znova začutil, kako se ne morem in ne morem znebiti tistega nalezenega strahu, ki me je popadel na sredini rokava: na polovici si, več ko na polovici že ... in kar čutiš, kako si se izčrpal, kako se izčrpavaš, in da ni povratka — pregloboko bi te zaneslo po reki ... in zato moraš čez, četudi z zadnjimi močmi, z močmi, ki jih ni več. To je strah, ki se ga nalezeš za na večne čase — ne, nisem se ga mogel znebiti, nisem ga mogel zadušiti, nikoli več do kraja.

Dvignil sem se, da bi se razgibal ter se tako, ko sem se zazrl po nanesenemrodu, po redkem vrbičevju, vnovič zavedel, kako sem sred reke, med vodami in sam — koderkoli bi hotel z otoka, bi moral preplavati vodovje: okoli in okoli je šumelo s pritajenim, zamolklim in večnim šumenjem, bila je pesem, ki v milijonih časih tudi za trenutje ni prestala; šumot vodovja so prekinjali le kriki galebov; ptiči so poletavali nad reko, se zaganjali proti vodovju in kričali; kriki so parali vodovje, parali so eno samo prostranost nad mano, prostranost lastne samote: kriki, kriki, nesmilečni kriki ...

Kriki, kriki ...

sivi,

nesmilečni kriki ...

Nastajala je pesem, pelo jo je srce; bilo je samo in strah ga je bilo krikov, ki so tako divje rezali težki sončni dan. Vse je bilo tako neusmiljeno, nič ni pomagalo: če si hotel čez reko, si moral zaplavati do

srede reke, do srede rokava — nihče ti ni mogel pomagati; ne splavi, ki so se od časa do časa spuščali z zgornje strani reke, izpod Pohorja, in se gnali po rokavu mimo prodnatega otoka; ne galebi — ti bi mi samo še zadnjič zakričali, preden bi mi vodovje sluh do kraja zalilo. Bolj in bolj sem čutil vročico: je bilo od prehlada ali se je koža vžgala — sonce je peklo celo večerko in na prodnatem grušču ni bilo ne drevesa ne grmiča in ne sence.

V takem je srce znenada ko zastalo, od tihe sreče ali od upanja: sèm po sredi reke, sèm od vrbeškega pečovja se je gnal čoln; razkoračena postava se je odpravila sèm čez z dolgo štango, postava je bila ribičeva, Gunžarjeva.

Bo prišel na otok? Me bo zagledal? Se bo domislil, da bi me prepeljal?

Ga nagla struga ne bo odnesla mimo?

Ne, nič takega se ni zgodilo; Gunžar je zapeljal na prod in se pogнал na otok. Smehljaj se je — Gunžarjevi, to so bili veseli in po svoje ustvarjeni ljudje — in me s tem svojim smehljajem povprašal:

»Sam? Te ni strah?«

Zazrl sem se vanj, tudi jaz sem se mu jel smehljati... odkimal sem.

»Ležal si, celo večerko, ko da bi te naplavilo... in galebi so vreščali, ko da bi obhajali pogrebščino nad gruščem — moral sem prek.«

Bilo mi je na moč sitno; zagledal sem se v mrežo, visela je s čolna, namočena, težka.

»Si imel kaj sreče?«

»En sam klen, to še ni ribiška sreča.«

Zdaj sem se lahko njemu smehljaj. Stopil sem proti vodi, se stegnil nad čoln in zagledal pod sakom ribo — še vedno se je hotela premetavati, je hotela do vode.

»Nič več ni z ribljenjem; vse se je spridilo, ribe in voda.«

Ribič je zrl po tej sprijeni vodi, kako se je gnala mimo, in se smehljaj, dà, ko da bi se tej sprijeni vodi in reki smehljaj, zatem pa povprašal, ne da bi se nehal smehljati:

»Se ne bi prepeljal? Pojdíva!«

Odpravil se je v čoln, dvignil štango s kavljem in jo zasadil v breg, da bi odrinil — samo da se še jaz poženem v ladjo. Ali takrat sem že vedel, da ne bom odrinil z njim. Ne, ne bi si mogel odpustiti, da bi me zdaj Gunžar prepeljal nazaj, ko sem preplaval derečo strugo sèm na otok. Samo zahvalil sem se mu lahko.

»Ne boj se, nazaj me bo kar samo vrglo.«

»Vrglo, že,« se je skominasto nasmehnil in se začel odpraviti, »a samo da teh pečin ne bi bilo. Vrtuljke so vrtuljke — saj, resnica je, človeka

zasučejo pa tudi spustijo, ali ko naplaviš, si tudi že napihnjen, ne dihaš več! Ta moj kavelj ... —

Hotel je dvigniti štango, pa ga je spodneslo, čoln se je znašel v strugi in že ga je vleklo; ribič je moral z močjo odrivati, da ga je zaneslo prek.

S tiho grozo sem ga spremljal — z ribičem in s čolnom je odhajalo zadnje upanje; za travniki in za hostami onstran reke in proti Pohorju se je že začela risati večerna zarja. Ne bom smel več dolgo čakati, moral bom čez ... — samo da Gunžarja odnese, da ne bo nikogar in da bodo kljici brez trohe upanja.

Tako sem potem, na večer, ko Gunžarja že dolgo ni bilo več, zabredel v vodovje in zaplaval prek struge. Vseeno pa sem ves čas — naj sem tudi čutil, kako me nese nazaj in da bom preplaval — mislil na pečine in na vrtuljke pred pečovjem; tam spodaj je delala Drava koleno. v mojih očeh pa je bil ribičev kavelj, kako brodi in išče pod vrtuljkami, da bi me zagrabil.

Preplaval sem, a k hramu, bilo je že k noči, sem se vrnil ko brez vsake volje in z vročino; ulegel sem se in imel za nekaj dni zadosti vodovja, dravskega šumota — bilo je, ko da me je to šumotanje, gluho in kašno, za navek obsedlo ... in ko da bi se mi Drava za cele počitnice zagatila. Galebji kriki, kričanje sivih plahutastih ptičev mi je do kraja rezalo dušo, ko da bi se ptiči ves čas vročice za mano gonili.

Ali — to z vročico je trpelo le nekaj kratkih dni; letenska vročina je bila prežarka, da bi zdržal brez vode; nekajkrat sem se okopal doma, nad mlinom, v zajzi ... — ali v zajzi ni bilo pravega plavanja, postane natekle vode so se preveč do kraja skalile ... Potem je prišla mlatev, napravilo se je visoko letensko vreme, da je bilo, ko da bi se hoteli julijski ali avgustovski dnevi vžgati ... Dnevi doma so bili znova ko voda v zajzi postani, bili so prepočasni, da bi jih mogel prenašati — brez Drave ... in da bi mogel živeti, strpeti brez bitke, ki sem jo začel z dravskimi derečinami.

Stal sem na prou, na dravskem bregu, pred derečo strugo, z nogami v vodi in čakal, da me počasi vsega zajame šumenje, da me potegne v vodovje ... Z grozljivo naglico se je gnalo mimo in kar čutil sem, do poslednjega živca, kako ga nič pod milim nebom ne bi moglo zadržati v tej samosvoji naglici ... Čakal sem, da bi se vnovič spopadel z njim, z divjim dravskim vodovjem, in da bi še enkrat premagal sladek in grozljiv strah, da bi preplaval strugo in da bi se znašel onkraj rečnega rokava in na osamelem grušču ... — saj, poslej sem strugo že poznal, prebolel sem jo in lahko me je samo še bolj mikala. Vreščite, galebi, nad mano se že ne boste zaganjali! — in vnovič sem bil tako sam s svojim vodovjem, tako sam z neskončnim rečnim šumenjem ... —

— ...ko sem začutil, vse se je zgodilo tiho, iznenada, kako se je zrušil grušč za nogami... in hkrati sem začutil roke, tople in na očeh, in hkrati sem tudi že zaslišal glas, topel in naoljen, ko da bi zapel.

»Kdo je?«

Vedel sem, kdo je bil, pri tisti priči — Mičikin glas je bil samo eden, tudi za navek je ostal takšen, vendar sem tisti prvi trenutek ko otrpnil.

»Ne uganeš? Moraš uganiti!«

Rada bi, da bi vedel, a ne, nisem hotel vedeti — bil sem iznenaden in ko brez občutja za tisto, kar je tako iznenada in nezaželeno vdrla v moj svet.

»No,« — in poklicala me je po imenu, malce že tudi nestrpno, užaljeno; prsti so začeli ko sami od sebe popuščati; moral sem pustiti vodovje, naj sem bil trenutek poprej še tako ves z Dravo, moral sem se oglasiti.

»Mičika...«

Ko da bi se ji zasmilil in ko da si ne bi vedela pomagati: razširila je roke in jih povесila.

»Ne da bi te prestrašila? Zmotila? Nisem hotela, nisem mislila... Ničesar tako hudega ti nisem mislila storiti...«

Stopil sem iz struge, na breg, se obrnil in jo zagledal; nasmehnil sem se; lahko, da je bil to bolj kisel nasmeh: hitenje in šumenje vodovja — ta trenutek je bilo vse za mano, ko že zdavnaj prekrižano in pokopano.

»Uh, vidim, prek si hotel, zmotila sem te...«

Zazirala se je vame, malce zbegana, nič se ni mogla sčajmati, kako bi me spravila k volji; zatem si je domislila.

»Plavajva, oba, prek!«

Spustila se je po grušču do vode... in... in ves ta čas mi je ponujala roko, da bi me potegnila v strugo.

»Uh, kakšna hladnoča! Kurjo dobivam...«

In ta čas, ko se je ogledovala po koži, ko se je škropila ter se je zazirala po vodi, sem že vedel, da ne bom plaval prek.

»Kaj, saj se nisi zbal? Ti je premrzla?«

Odkimal sem — nič takšnega si nisem mogel zmisлити, da bi ji lahko odgovoril; ni bilo prave besede, nikakršne.

Ko zaskrbljena in v strahu se je zazrla po dravskem pesku; zazdelo se je, da je tudi njo zmrazilo — prišla je iz vode.

Takrat — stekel sem po bregu in se pognal v strugo, v derečino. Storil sem to nanaglo, ne da bi bil trenutek prej vedel, kaj bom storil, komaj da je stopila iz vode, sem moral jaz vanjo; ko da bi iznenada moral kljubovati. Lahko sem še videl, kako je prenehala govoriti, kako se

ji je vse razširilo, usta in oči, kakor da ne bi mogla verjeti, kar je zagledala — presenetilo, užalilo jo je.

Prepuštil sem se reki, da me je nesla — a nosila me je naglo, divje... in komaj komaj da je še kaj strahu plavalo z mano. Vnovič sem se pognal kvišku, se prevrgel in se ji hotel posmehniti — ali veselje me je samo od sebe in v trenutku mirilo; to sem zagledal: plavala — kaj plavala! — zaganjala se je z dolgimi zamahi po strugi z glavo v vodi, da je laže in bolje rezala derečo vodo; vnovič in vnovič se je zagnala naprej po strugi, da je bila z vsakim zamahom bliže in bliže — vse je bilo ko premišljena dirka. Lahko sem videl: še malo, pa bo pri meni, bo mimo, bo na otoku, daleč pred mano in nad mano... ter... ter se mi bo od tam, z gruščja smejala, kako se bom lovil s poslednjimi močmi, kako bom upal, da se rešim na otok; vem, vedel sem, vsa srečna bi mi pomagala. Dà, Tikviči so bili vsi doma na Dravi, kakor je bil doma na Dravi Gunžar, in tudi Mičika je bila ko doma na teh vodah, to bi lahko vedel. Vse v meni je popustilo, samo za kratko misel sem se prepustil toku, ali že je bilo dovolj, da sem do kraja klecnil in da sem se že pustil odnašati vodi, nazaj s tokom, nazaj k bregu.

Zaslišal sem klice: Mičikin glas — bilo je, ko da bi klical, vabil, se jezil — vendar jaz tudi za sam ribji glas nisem več škrgnil. In potem... potem sem moral nazaj, k bregu, zaradi pečin in vrtuljk, a tudi zato, da me ne bi Gunžar s kavljem iskal... — in zdaj je bil še čas za vse to, voda me je tod sama nosila nazaj.

In naplavila me je. Potegnil sem se na breg ter se obrnil, da bi se Mičiki posmehnil, vendar pa mi je posmeh, je bil že ali ga še ni bilo, sproti zamiral.

»Mičika, e!«

Nekaj zamahov bi še napravila, nekajkrat bi se še zagnala, pa bi bila na otoku, ali plavačica si je premislila. Za zamah ali dva se je prepustila vodovju, da jo je odneslo — e, neznansko naglo jo je nosilo! Zazrla se je vame, ne da bi mi odklicala in ko da bi me spregledala; v tem trenutku ali v dveh je tudi že pogledala do pečin in po reki, da bi jo precenila, da... da je zatem naslednji trenutek storila to, kar ne bi smela, a kar mi je pognalo srh po hrbtu.

Poslej je bilo samo eno: bo preplavala ali... ali... — ne, na to nisem upal pomisliti, čeprav... je bila huda misel v meni, kakor je zazijala ta trenutek vame črna in kar pretemačna zlizana jama pod pečinami, kamor se je gnala reka, da se je zaganjala v pečovje, se sukala in se znova sukala in se zaganjala... — da se je zatem ko zmučena in ko spokojena obrnila proti mestu... in da je bila znova mirna, tiha, prava mamica Dravica... — ali pred pečinami, kamor je neslo plava-

čico, ta divja voda ni poznala milosti, ko da je ni utegnila imeti, ko da so jo pečine prehudo razjezile in ko da je imela preveč opravka s sabo in s svojo razpenjeno žolčnostjo.

Ali — dekle ni mislilo na pečine, tudi enkrat več se ni zazrlo po strugi — plavačica je zarila glavo v derečine ter se s hitrimi in vedno hitrejšimi zamahi začela zaganjati proti meni, proti bregu. Zazdelo se je, ko da bi postajale plavačičine roke ko lopatice na kolesu, na nekem živem kolesu, ki se je hitreje in hitreje zaganjalo, bolj in bolj pršelo. Samo do srede da bi prišla! sem zaželel... samo do srede! — kajti to stran bi ji tok sam pomagal k bregu — — ali do sredine se je bilo potrebno z razdivjanim in zagnanim tokom do zadnjih vlaken poprijeti, tudi proti strugi sami.

Lahko si samo gledal, kako jo vodovje odnaša... bolj in bolj naglo... z neznansko hitrico... Zatem sem zagledal, kako se je jela razvezovati lanena ruta, ki ji je držala lase v vodi... Videl sem, kako se je ruta na vodi razvezala in se ločila od glave in kako je tok zatem odnašal ruto naprej od plavačice, naglo in bistro, ko z veseljem, da si je že nekaj vzela... — strahotno me je začelo tesniti, dušo mi je kamenelo. Videl sem lase, ki so se ji razpustili, videl, kako je te lase potegnil tok s sabo, z njimi pa ko da bi hotel potegniti tudi plavačico... — ali vtem je plavačica že dosegla sredino derečine, še je zamahnila in že se je vrgla na hrbet... — saj, poslej jo je samo prinašalo.

Lahko sem se zazrl proti strugi, proti pečinam — za laneno ruto, ali te ni bilo več; ko da so medtem pečine in vrtuljke že imele svoj ples z njo: jo požrle, jo scefrale in jo odnesle. Tudi Mičika, ki jo je vtem voda prinesla do brega in ki se je potegnila iz vode ter prišla po produ do mene — glasno je dihala, do kraja jo je zasoplo — — je obstala pred mano ter si vrgla razpuščene lase po hrbtu, ko da bi jih hotela ožeti... Tudi Mičika je zgrešila ruto, a komaj da se je ozrla po vodovju za njo; zagledala se je vame, s svojimi začudenimi in širokimi očmi, ko da bi zdaj te oči svoje terjale — dà, ves sem bil trd, okamenel! — — zatem pa je samo zamahnila, ko da bi bilo to dovolj zavoljo rute, se nasmehnila in povedala:

»Viš, ruto je odneslo — Mičike pa ni...« In zatem, ko nisem našel besede, veselo: »Ti je kaj zatrepetal srce?«

Položila mi je mokro in hladno dlan na zatilje, na ramena, zatem pa me, ko da bi se premislila in se zjezila, plosknila po prsih.

»Vam, moškim, se ne zgane tako kmalu, ali ne?«

Kislo sem se nasmehnil; nobene prave besede ni bilo, da bi me izgovorila; za strahom se je zalezal vame sram, pod kožo, nisem se ga mogel znebiti... in tudi skriti ga ne bi mogel. Odšel sem za plavačico ko

okregan fantek za materjo. Tisti njen — *moškim* — me je motil, ali v teh stopinjah po grušču in za Míčiko mi je prestani strah sproti pobiral vsako voljo. Míčika se je poganjala kvišku, se stegovala, visoko, kolikor je mogla, ter stresala z glavo, to je z lasmi — otresala si je vodo, morala je zadihati. Meča na nogah in pleča, vse se je potresalo, vse je bilo ko do kraja napeto pri plavačičinem poskakovanju in poletavanju.

»Kaj, kako lahek si, ko se potegneš iz vode? Meni je že tako, da bi poletela, le ko bi se mogla odgnati. Ali poletavam samo v spanju — bogovsko je, ko se mi sanja; zadržujem sapo in samo plavam, visoko, nad hostami in nad njivami, nad Dravo. Se tebi tudi sanja, da letaš, kaj?«

Moral bi ji odgovoriti, ali bil sem pri tleh, zahomotan, težek in ko steptan, nobene misli ni bilo, nobena beseda ni mogla zapeti iz mene.

Plavačica je tačas prišla do peska — dosti ga tod, med obačo in bregom, koder je bil sam grušč, ni bilo — in se spustila nanj; spodvila je nogi, raztresla lase po ramenih, po prsih ter se zatem vsa obrnila v sonce — morala je zamižati, da ga je prenesla.

In že je bilo, ko da bi pozabila, kar je povpraševala, vsa je hotela biti s soncem; zazdelo se mi je, da je tudi name pozabila, ko v trenutku, ko da sem bil in ko da me že ni bilo več.

Obiral sem se okoli nje, ali nobenega pravega peska ni bilo, kamor bi sédel, legel; ali sčasoma si tudi nje nisem več upal gledati. Vse me je začelo motiti: gosti, razpuščeni lasje, napete, na pol odprte ustnice, prsi pa, kakor da bi bile nasiloma stisnjene pod mokrimi volnenimi kopalkami, da so se mi — ne vem, zakaj — zasmikile ... in močne, ko neznanško močne noge ... in ko da bi se hotele potegniti, se skriti pod plavačico, a jih je plavačičino polno telo samo še bolj ploščilo, debelilo — toliko ženske ni bilo še nikoli pred mano, sproti mi je posnemalo pamet.

Z Orešja, z vrbeške strani sèm, je prineslo z vodovjem krike otrok; in znenada, ko da bi me s strahom poljilo, sem se zavedel, kako sem sam z Míčiko in kako bodo otroci zdaj zdaj tu, pri Dravi, in naju odkrili. Celo Orešje, z vsemi razmetanimi hišami in njivami vse do naših bregov in host, vse to, se je zazdelo, ko da je pogledalo sèm, k Dravi, na mene in videlo, kako sem sam z Míčiko; preganjalo me je, četudi sem komaj da zagledal pri hramih ali na njivah belo moško srajco ali rdečkasto kiklo, a še to je imelo svoje opravke; svet kakor da se je pred letensko sparco potegnil v hrame. Lahko sem se oddahnil, pomirilo pa me ni, zavoljo dekleta ne.

»Imaš rad sonce?«

Povprašala me je, leno, zatezujoče, ne da bi se zganila, ne da bi odprla oči; še diha ne, se mi je zazdelo.

»Rada ga imam, do kraja me poleni. Vse mine, za nič več mi ni, vsa sem samo še sladko utrujena... nazarensko sladko. Tudi obrnila se ne bi niti zganila ne, vse do večera ne, ko se ne bi bala opeklin. Sonce, to so takšni zlati časi zame: ena sama blaženost me preprede, nič več me ne preganja, nobena huda reč, še sanje so nebeške... In ti, nimaš rad sonca, kaj?«

Položila se je po pesku, počasi, ko da bi se vsaka reč na njej posebej in zase stegovala in se obračala — obrnila se je, da bi si še hrbet opekla. Nisem je več gledal, ali vso do kraja sem jo videl, kolikor je je bilo in kolikor se je je lecalo po pesku — s prsmi vred, ki so se kazale in silile izpod kopalk. Zatem je dvignila glavo, si otresla lase in se s praznimi očmi zagledala v mene, v moje počenjanje — kako sem ril s stopalom po grušču. Celi božji čas je minil, da me je dojela in da je še enkrat povprašala, tokrat zaradi peska.

»Nimaš rad peska?«

Noga je zastala, za kratek čas, da je začela peta zatem še bolj nestrpnosti riniti. Bil sem prizadet, užaljen, a nisem vedel, zakaj — ves pesek je sama polegla! Ne bi ji mogel odgovoriti, četudi bi hotel. Potegnil sem se v klopko, ko jež, a ona, ko da me je kotala, od daleč, s tačko.

»Nora sem na pesek. Vso bi se s peskom, po trebuhu — dà, po trebuhu najprej, zatem po hrbtu... Vso bi se s peskom, ko bi se le mogla, z vročim, ožarjenim peskom, z mivko — z mivko! Smeješ se mi?«

Splašil sem se in odkimal, mogoče sem se res smejal.

»Kar posmehuj se! nič se ne jezim. A tako neznanško rada uživam v pesku... Samo da tisto ni nič, ko se sam s peskom, ko veš, kod bo pricurelo po tebi — drugi te morajo.«

Lahko sem si mislil, da je tako lepše, prijetneje. A bil sem v klobki, nisem se raztegnil, molčal sem in vse v meni je čakalo...

»Oh,« je vzdihnila in vzkliknila. »Ti bi me posipal?«

Dvignila je glavo; tokrat so bile oči na meni, one so čakale.

»Kaj, me ne bi?« je zategnila.

Nasmehnil sem se, ona pa je že zapela z vsem svojim oljenim glasom.

»Joj, rekla sem, da si priden.«

Ko da me je z glasom vsega in do kraja zase naoljila.

»Včasih so me naši« — njeni bratje in sestre — »posipavali, vsi so prihajali na peščine za mano, zdaj pa so sami mulci, nobenega ne spravim več s sabo na Dravo; samo po svoje bi divjali.«

Prav to divjanje, to kričanje otrok, se je tudi zdaj slišalo, prihajalo je bliže in bliže.

Zajel sem prgišče peska — bilo je, ko da sem moral to storiti — in vtem, ko je položila glavo na roki, ko me ni mogla videti, prišel bliže in pričel liti pesek na Míčiko, na Míčikin hrbet.

Videl sem, kako se ji je hrbet pritajil, celo telo z njim, ali že se je usločil, telo pa, kakor da bi se hotelo odtegniti curku peska; zviló se je in se prevrglo.

»Huš,« je zavpila, me prijela za zapestje, ustnice pa ko da so ji zaradi hladnoče zatrepetale. Šele ko je zagledala pesek v prgišču, se je ovedela. »Sem mislila, da si me s studenčnico.«

Spustila je roke in sedla; zatem mi je vse povedala, zaupljivo, skoraj natihoma. Tu, na tem bregu da ni ne pravega peska in ne prave mivke; tod je vse v senci, preveč na mokrem. In tako pozno sploh ni s peskom nič več, sonce se je že preveč nagnilo. Ali midva, naj vem, bova šla prek, tja čez rokave, onkraj loga. Tam je ena sama peščina, sam pesek, sama mivka — nihče, komaj Gunžar pride do tiste peščine. A onkraj peščin je široka voda, prava Drava, samo splavi se spuščajo po njej.

Poslušal sem jo; bilo je, ko da mi je pričarala splave in tiho pošumevanje širne reke onkraj zaželené peščine; ali to, kar me je jelo v prsih stiskati, mi jemati sapo, je bilo tiho in tesno upanje: prihajalo je z Míčikino govorico, s tolikšnimi in takimi obeti, da se ni dalo dihati, da znenada ni bilo sape za vse to. Lahko sem se samo zamaknil...

Tačas je odkrila, da pravzaprav sama plega na pesku; odmaknila se je in mi pripravila prostor.

»Uh, kakšna sem! Sama sem ga poglela, ta ljubi pesek — za oba bo dovolj, pridi!«

Odkimal sem; kričanje otrok, čisto blizu že, mi je pobralo voljo, ki poprej ni kljubovala, in tako sem se izgovoril z Dravo, s plavanjem.

»Ne,« je odkimala; za danes se je naplavala; počakala me bo, da bova odšla skupaj, z Drave, dotlej pa bo, čeprav ni več pravega sonca, še mačce polenarila.

Spustil sem se po rokavu in se prepustil vodi, da me je sama nosila. Vrnil sem se in odplaval še enkrat in še enkrat — vsakokrat, ko sem se vračal, sem jo imel na očeh: leno se je obračala in se zazirala po strugi; tudi prsi so se zdaj — bila je na komolcih, opirala se je — še bolj kazale, leno so visele; vedel sem, vedno bolj sem se zavedel, da me dekle čaka in da se bom vračal z njo... Zatem je bilo tam nekod za njo upanje, so bila sama upanja, je bila ena sama dremava željčnost: oko je začelo požirati log — otoke, zarasle s hosto, z gosto in domala neprehodno rastjo, s trnjem in s šibjem; za to dravsko džunglo, za hostami

tja proti ravninski in pohorski strani pa so se vlekli ob reki otoki s peščenim prodnatim svetom, z golim ko siva pušča.

To golo otočje onstran loga je storilo, da ni več spomina, kako sva se z Míčiko odpravila na večer z Drave. Vračala sva se po bližjicah — ni bilo daleč — in bil sem srečen, da ni bilo več otroškega vpitja, celo večerko me je preganjalo. Tudi zaradi rute sem ji bil hvaležen, da je ni več spomnila, a to sem se motil; komaj je Míčika zagledala mater v ókoju pred hramom, je zaklicala:

»Mamika, ne ustraši se! Ruto mi je odneslo. Pomisli! botrčino ruto. Vrtuljke so mi jo požrle.«

»Jezus, kaj se ti je zgodilo?« je zastokala kovačica.

»Nič, mamika, nič. Hotela sva prek, pa sva se premislila.« Zaupljivo se je ozrla vame. »Ali ni bilo tako? Reci! Nič se ne bojte, bi me že Janžek obvaroval.« Gledala me je, tako pred materjo, in me še in še hvalila. »Ali ni zrasel, mamika? Kakšno drobno je to k nam hodilo.«

Ves ta čas je stal tudi atek pred kovačijo. Potežkoval je dolge in zijalaste klešče in poslušal; no, pri zadnjem se je obrnil in odšel k mehu in k vignju.

Zbal sem se, da bo mamika zvedela zdaj vse, tudi o pesku; lahko sem bil srečen, da sva se z Míčiko na hitro poslovila, da je Tikvič začel nabijati v kovačiji.

V domačem lesu, malo prej, preden bi se pokazala hiša, mlin in zajza, me je zvalila mahovina pod sósedovimi smrekami; tudi tokrat nisem mogel mimo — sédel sem v sredo goste mahovine, zagrebel prste v hladni, kodravi mah... in... in znenada me je prijelo, takšna želja me je obšla, kako bi ostal za navek na tej hladni mahovini, pod tišino visokih in hladnih smrek, dà, za vselej. Na veliko in globoko bi vdihaval zrak, za navek bi hotel ostati pri močeh, hotel bi živeti... Še v sanjah me je nosilo mimo kovačije. Tikvič je gonil meh, držal je plužno železo v žerjavki, s pravo pa je potrkaval s kladivcem po nakovalu in mi prepeval: ‚Pozdravljen, preljubi moj zet, ki prišel si pikčasto vzeti...‘ Ali Míčika komaj da je nosila nekaj pikic, še največ jih je imela po vratu... — nič še nisem vedel, kako me bodo obsedle. Sanjalo se mi je; kajti vedel sem, da se bo vsaka kovačičinih hčerk kmalu odmožila, tudi Míčika. Koča je bila majhna, tesna, otrok — največ je bilo žensk — pa je bilo za trojno pletje pri hramu. Omožila se je že Mila, se je že Lizika, a tudi najstarejši sin, Štefan, je bil zdoma, se je odženil. O nobenih teh sestrá nisem kaj dosti slišal, le o Mili so govorili, kako so jo morali na hitro omožiti. Pripeljala je fanta in ga ni pustila več od hrama. Kovač se je smejal, fanta pa so oženili. Na neke viže se ljudje

jemljejo... Vse kaže, da je kovač takrat visoko zategnil, ko je zapel o zetu in o pikčasti — a Mila je bila pikčasta, ko da bi jo poškropil.

Začelo se je, na neko vižo... in zdaj se je začelo tudi pri meni. Poležaval sem na pesku, na bregu pred rokavom ali na otokih, in čakal na Míčko. Jezil sem se zavoljo čakanja, ali še več je bilo vznemirjenja in strahu in... veliko upanja. To so bili zdaj časi, dolgi in svetli časi z galebim vreščanjem nad vodami.

*Galebi nad vodo,
galebi nad zemljo,
beli, beli galebi...*

Sivkaste ptice z raztegnjenimi sivimi perutmi so se zaganjale nad vodovjem in kričavo vreščale, ali njihova sivina, njihovo sivo kričanje je postajalo v pesmi belo. Ta sivina je motila, nisem mogel biti zadovoljen z njo, pesem je morala biti bela. Bil sem z goric in nikoli nisem trpel teh kričavih šoj, njihovo sivo kričanje ko da je jezljivo vpilo na reko: bila je prekalna, zakrivala je ribjo pašo. Tudi za ribiča sem vedel, da jih ni trpel; vsako pomlad je stikal po otočju in uničeval jajca, zarod. Ostajalo pa je vse pri starem: ribič se je smehljaj in preklinjal, ptice so vreščale, a reka, ta je drla, kalna in siva... in katere pomladi je tudi ona poplavljala ter odnašala nehvaležni in kričavi ptičji rod.

Čakał sem, cele dneve ali večerke... in edini galebi so parali te dolge čase, čakanja: dnevi in večerke, vse je bilo vroče, soparno... in galebi so se neznansko beli pobleščevali v sončni pripeki... in vse je bilo belo, sivi galebi in njihovo sivkasto kričanje.

*Kriki nad zemljo,
kriki nad vodo,
beli, beli kriki...*

Prihajala je žalost, sama od sebe, nikaka belina je ni mogla prebeliti, in ostajala za vreščanjem, za bleščavo sivino raztegnjenih kreljuti.

Nisem vedel, kaj je z Míčko, zakaj ni več prihajala. Bil sem vznemirjen, nestrpen, za sivimi in belimi kiki pa kakor da je nekaj ostalo, a to je bila potem žalost. Nisem še videl Krasa, ne Kosovelovih črnih borov, ali pesem teh črnih borov se je ponavljala sama od sebe in bila je z žalostjo odeta ko galebji kiki...

Potem je Míčka prišla.

Odšla sva ob reki, do mrtvih rokavov v logu in jih prebredla; prebredla sva čez postane in mlačne vode, čez grmičevja s travami, ki

so bodla in žgala — to je bil log, to je bila dravska hosta — — in zatem sva preplavala zadnji rokav, strugo onstran loga. Tu se je plavalo z eno samo roko, naj je bila voda še tako dereča, drugi roki sva morala moleti visoko iz vode, da ne bi zmočila oblek, ki sva jih nosila čez vodo.

»Toliko sem se veselila tega pesknatega sveta, pa je bilo dan za dnem kaj narobe.« Jezila se je na mulce. Vsak dan sproti se razbežijo; mamiki, bolehna je, pa mora kdo pomagati.

Bila sva na otoku; bil sem prevzet od tega, da sem bil z Míčiko na njem in le na pol sem slišal opravičevanje — kar se je godilo, ni imelo nikake cene več, vse je minilo, zdavnaj že. Tu je bilo zdaj to, kar sem vse te željne čase želel: bilo je sonce, bile so peščine, pesek, mivka... — vse po Míčikinem.

»Lepo je, kaj?«

Pri Míčiki je bilo vse lepo.

»Samo to sem si želela. Ti tudi, kaj?«

Stekla je po peščini, do reke. Svet je bil prodnat, komaj da ga je začelo nanašati; a kakor je bil gol, je bil kot neki tuj in daljni svet in ko nekemu še bolj neznanemu svetu odprt — razen naju ni bilo žive duše v tem prostranstvu... Najprej se je vlekla in je šumela mimo naju cela reka, raztegnjena do Polja... — za njo so bile njive, so bila polja, sama zelena ravnica... in za ravnico in daleč za polji Pohorje. modrikasta sivina raztegnjenih pohorskih host. Tod, v tej širjavi, ob mrmravi pesmi reke, koder se je vodovje gnalo in prerivalo, je potem tudi čas otrpnil.

Míčika se je tačas zvrha zarila v pesek; bilo je čisto ob meni, čisto ob reki.

Poslušal sem reko, slišal pa tišino; a molk, bil je Míčikan, ta molk je zdaj čakal — celi log je zatrepetal. Obrnil sem se k Míčiki in lahko sem si jo vso ogledal — veke so bile zaprte, utripale so zaradi sonca, a jaz sem vedel, da so priprte, vedel sem, da je Míčika čakala.

Oba sva bila željna.

Zagrebel sem v topli pesek in začel plavačico posipavati. Vse dneve sem čakal na to, vse sem vedel kot na pamet, kako bom posnemal mivko... In zdaj je ta mivka curela iz prgišča, sam pa sem začutil, kako mi roke trepetajo.

»Samo tisto z vrha! Z žgečo me posipaj!«

Moral bi začenjati po trebuhu — tako je povedala in to je bilo vse te nestrpne dni v meni — — a jaz sem začenjaj pri rokah in pri nogah, čisto pri koncih, pri prstih, zatem po ramenih, po prsih...

Vse sem ubogal, vse sem storil; le roke niso prestale trepetati: pokorno so šle nad kožo na zapeljivih, na laktih, na prstih, na vratu...

in sledile žili, ki je utripala; neznansko rad bi se je dotaknil, toliko zatišanih želj je bilo, a nič si nisem upal, ko sirota sem bil.

»Vso me posipaj, do kraja! Do kraja bi se hotela poleniti, do kraja naužiti...«

Predla je in se zapredla. Vse sem bil voljan storiti, vsemu prisluhniti, hotel sem, da bi bila zadovoljna.

V nobenih počitnicah se nisem toliko nalenaril, se toliko prepražil na soncu, se toliko okopal v mivki. Plavala sva vselej do vrha otoka, koder se je peščina začela in koder se je Drava raztekala na dvoje, da naju je potem neslo čim dalje ob otoku... in do zadnjih sipin. Vsako večerko na novo sva se pogovarjala, kako bova šla prek, do njiv na poljski strani — tam prek se je zdel dravski svet samotnejši.

Ali do tja, prek, z Míčiko nisva preplavala; večerke na najinem golem otoku so nama bile že preštete — ostale so zapisane v spominu ko zlati časi prvih ženitev.

Še enkrat sem zvedel o Lizikini in o Milini ženitvi, o njunih prvih otrocih — in o Tikvički, o kovačici, ki je imela enajst otrok. Tudi Míčika je povedala, da bo otročna, da bo imela otrok, kolikor jih bo le Drava prinesla. Smejala se je, ni se mogla do kraja nasmejati; gledala me je in se vnovič smejala — vse to je bilo takrat, ko so se začele besede o najini ženitvi. Ne bi več vedel, kako sva se mislila vzeti in kako bi živela, a v spominu je ostala obljuba, da bodo najine počitnice vsako leto in za navek, do konca najinih dni, na tem golem produ. Pesek — vselej je znala poiskati toplo, kar žgečo mivko, nikakega tekanja ji ni bilo žal — je curel v tenkih curkih po koži, da se mi je zdelo, da me bo zalila, Míčika pa se je smejala in besedovala; nikoli se ni nagovorila.

»S tem peskom, sam ne veš, sem te že vsega preizkusila. Za vsako kožo vem, koder si občutljiv — tod na vratu, tu te bom poljubovala.«

To bo takrat, ko bo ona končala meščansko, a jaz gimnazijo ali univerzo — in vse to so bila dolga leta, ali naju dveh ko da niso motila, vsaj nje ne.

Kar se je mene tikalo, sem katere dni, bilo je proti kraju že, čisto umolknil. Večerke so bile dolge in katere čase mi je bilo bolj in bolj samotno ob vseh Míčikinih zgovornih besedovanjih. Na pesek, da je mogla tudi Míčika prebrati, sem napisal kitico.

Reka se je v morje

in mladost v žibljenje

zlila,

*belo mladost,
belo perut
črna žalost pregnila.*

Bilo je kasno večerko, na večer že.

»Kaj ti je?« je povprašala. »Si mutast?«

Zagledal sem se v tla, na črke, da jih je prebrala... Postala je žalostna, da se mi je zasmilila... — vseeno, zaželel sem, da bi jo prizadel; nobenega smeha več ni bilo, ustnice so se zravnale, se stisnile. Tudi oči so se strmo zagledale predse, po reki, po kričavih galebih nad reko.

Tam je začelo zahajati za Pohorjem sonce, veliko in ožarjeno ko pred nevihto, jaz pa sem ta čas zagledal Míčiko, kako je vsa pordela: stisnjeno obličje, koža, kopalke — vse je bilo znenada rdečkasto. Lahko sem samo vzkliknil.

»Míčika, kako lepo si ozarjena!«

»Resnica?«

Zazrla se je po sebi, vame, se začudila ter se že tudi sama razveselila.

»Uh, ali me je pordečilo! Takšna, takšna bi hotela biti!«

Zatem se ji nekaj ni zdelo po pravem, ko da bi jo kopalke motile; razvezala si jih je za zatiljem in pred mano — opravljala je to, kakor vse te najine dni — in na tihoma povedala:

»Saj vem, žalosten si.«

Lahko, da ji je naramnica sama ušla — zagledal sem dvoje enako krvavo ozarjenih in nekam težkih prsi — nikoli nisem takšnih zaslutil pod kopalkami. Bila je ko nezgoda in hotela jih je že zakriti, a tega potem ni storila — lahko, da zavoljo moje žalosti ne. Ni bilo več galebov in ne kričanja in ne šumota vodovja, ko da je reka zastala.

Dvignil sem roko, da bi se je dotaknil — zdaj sem za sveto vedel, da se bo to zgodilo, nič več mi ni zadržalo roke. Ali tačas — vse je bilo tačas — me je Míčika prijela za roko, zanesla roko proč od prsi ter pokazala proti pohorski strani, proti rdečemu večernemu nebu.

»Kakšna krvava zarja!« je vzkliknila.

Videl sem, tudi obe najini roki sta krvavo žareli. Vsa zarja, krvava in rdeča se je ko obesila za Pohorje.

Nisem bil zadovoljen; zatrepetal sem — nečesa si nisem pustil vzeti — in povprašal:

»A onkraj zarje?«

Moččala je in me gledala, ko da ne bi mogla najti besede; tudi ozarjene prsi so ostale razkrite, ko da ne bi vedela, kaj naj znenada stori.

Zatem se je zasmejala — zjezil sem jo — in si potegnila kopalke čez prsi.

»Kaj, ali me ne vidiš? Kaj nisem tvoja?«

Na lepem se je zjokala...

Mračilo se je, ko sva preplavala rokave. Shladila sva se, se na bregu pod hrastjem oblekla in Míčika si je — bilo je spotoma, v strmino proti kovačiji — vse premislila, ko da bi se pregrizla.

»Ne smeš biti žalosten; nikoli več ne boš, ko boš z mano, s svojo Míčiko.« Vse mi je obljubljala. »Jutri me boš lahko posipal vso: golo, čisto golo. Zakaj me ne bi? Za navek bom tvoja. Ne boš več žalosten.«

Vse sva si obljubila, ali te najine večerke — padla je na nedeljo — ni nikoli bilo. Ko sva prišla na to vročo nedeljo do Drave, do rokava, in preden sva zginila proti logu, na svoj prodnati svet, je nastalo na bregu vpitje. Sósedov, vajenec, je napravil pred našimi očmi komaj nekaj korakov po strugi in proti derečini, ko ga je vodovje spodneslo — in videli smo lahko samo še lase, ki so se še dolgo kazali na vodi in zginjali z njo. Zagnali smo se v strugo, priplavali do las, ali preden smo stegnili roke po njih, las ni bilo več... in tudi plavalca ko da je pobralo pod njimi; tudi Míčika je bila z nami, priplavala je do las in do vrtuljk.

Naredili smo jez pod vrtuljkami, z živimi telesi, ali vrtuljke so svoje že opravile; potegnile so vajenca v globočino pod pečevje in ga zasukale, niso ga več izpustile — bilo je vse tako, kakor nam je to tolikokrat povedal Gunžar, tudi tokrat je prišel s čolnom in s kavljem.

Kasnejša leta sem se zavedel, kako smo tisto nedeljsko večerko premagali strah nad vrtuljkami in nad pečinami, ali takrat nas je nedeljski dan do kraja zmrcvaril. Bili smo že čisto pri laseh, a sósedovega nismo rešili.

»Grozni smo, nismo ga rešili,« je povedala Míčika; bila je do kraja nesrečna, vsa obupana nas je gledala.

Tudi to, da je imel slabo srce, da ga je srčni krč, ni nobenega pomirilo. Míčika je odšla — nobene besede ni več rekla, tudi pomahala mi ni — morala je domov; drugi smo ostali z ribičem, do noči, do nevihte.

»Krč, ribe — vse to prijemlje pred ploho.« Gunžar se je kislo nasmihal in kazal rdeče škrbine; boljše bi bilo, ko ga ne bi gledal. »Ploha! Opravili smo. Naplesala se bo z njim, e, žalostna mamica Dravica, naplesala se, se ga nasitila, ga izvrgla.«

Ribič je zagnal drog, kavelj, v čoln ter zaveslal proti bregu.

Po deževju je sósedovega naplavilo, z Míčiko pa se nisva več videla. Začela se je šola, za Míčiko pa sem zvedel, da je odšla v Zagreb; ni napravila izpitov ali kaj. Večkrat sem mislil, da bi dobil adresu in da bi ji pisal — in mogoče sem adresu tudi dobil, ali preden sem ji pisal,

sem jo — bilo je na pomlad — zagledal na njivah, z materjo. Šel sem mimo kovačije, ne da bi me kdo zagledal, in trpko se spominjam, kako nisem in nisem mogel verjeti, da bi bila na njivi Míčíka — tako jo je spremenilo. Imela je divje svetlo plave lase in tako košate, da so ji počivali na ramenih... in vsa je bila tako neznansko široka, ko da bi bila v Zagrebu zanosila. Sestre doma so mi povedale, da je zbolela, nisem pa upal povprašati, za kakšno boleznijo. Nisem vedel, kako bi se pogovorila z Míčíko, ko bi se srečala — bal sem se, da bi se razdrlo, kar je še nekje na tihem živelo — a potem je prišlo tako, da se dolga leta nisva srečala in da sva se vsak po svoje oženila; najina Drava je za navek odtekla.

Je odtekla tudi Míčíkini hčerki? Tudi zanjo sem zvedel, da ima že otroka — in tako zdaj zatrdno mislim, da se ne bom več oglasil pri Míčíkinih.

L JUBEZENSKA SUITA

Mart Ogen

VELIKI NOKTURNO

Noč je. Nebo se je razsulo v zvezde.
Poslednje svilnate peruti barv z večernim svitom
v drevje so se potopile.
Zdaj sami smo ostali med valovi mraka,
ko v vonj ugaslih listov prebujene misli
o ljubezni šepetajo.
Tiho, čisto tiho.
Ostani pesem.
Pevec, o ljubezni poj.

Bil je večer in rožnata svetilka, mehka luč.
Bil je večer,
bil je poljub,
zrak je vzcvetel in roke,
ko si rekel: moja sreča si,
in nisi vedel, ko si rekel — nisi vedel? — nisi vedel? —
bila je —
In si bil čisto majhen, čeprav vso noč, vso noč in vse noči,
vso grozo njihovo, si stiskal v sebi.